

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

Тема: Ways of expressing deontic modality in legal texts in Ukrainian and English. (Засоби вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах).

**Виконала: студентка гр.
ПА 17-20 Степанова В.**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МОДАЛЬНІСТЬ ЯК МОВНЕ ТА ТЕКСТОВЕ ЯВИЩЕ	6
1.1 Модальність як лінгвістична категорія	6
1.2 Модальність як текстоутворююча та стилеутворююча категорія	9
1.3 Поняття деонтичної модальності	11
РОЗДІЛ 2. ВИРАЖЕННЯ ДЕОНТИЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ	14
2.1 Деонтична модальність в українських текстах юридичної спрямованості	14
2.2. Засоби вираження деонтичної модальності в англійській мові	16
2.3. Проблеми вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах	19
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

Актуальність дослідження. Використання деонтичної модальності в таких текстах дозволяє точно та чітко висловлювати правові норми та вимоги до поведінки людей, а також регулювати їх дії та поведінку.

Дослідження засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах допоможе краще зрозуміти специфіку правової мови цих мовних систем, а також з'ясувати різні підходи до вираження деонтичної модальності в цих мовах. Також дослідження допоможе визначити особливості вживання термінів та юридичної лексики в різних правових системах.

Вивчення засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах є важливим для правників, перекладачів, мовознавців та інших фахівців, які працюють з правовою документацією. Від дослідження цієї теми можна очікувати покращення якості перекладу правової документації, а також розвитку правової мови в цілому.

Дослідження засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах також має практичне значення для законодавців та правових експертів. Воно допоможе покращити якість написання правових документів та уникнути неоднозначностей в юридичних термінах та виразах, що можуть спричинити непорозуміння між учасниками правових відносин.

Крім того, дослідження засобів вираження деонтичної модальності може бути корисним для тих, хто займається мовною політикою та мовною освітою. Вивчення особливостей вживання деонтичної модальності у правових текстах може допомогти в розробці рекомендацій щодо викладання правової мови у школах та вищих навчальних закладах.

Об'єкт дослідження: Засоби вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах.

Предмет дослідження: Лінгвістичні засоби вираження деонтичної модальності, що використовуються в українських і англійськомовних правових текстах.

Мета роботи: Дослідити засоби вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах, виявити спільні та відмінні риси використання цих засобів в обох мовах, проаналізувати їхню функціональність та ефективність в контексті правового дискурсу.

Завдання роботи:

1. Розглянути теоретичні аспекти деонтичної модальності та її вираження в українській і англійській мовах.

2. Зібрати корпус українських і англійських правових текстів.

3. Проаналізувати засоби вираження деонтичної модальності в зібраному корпусі з урахуванням їхньої функціональності та ефективності в контексті правового дискурсу.

4. Порівняти використання засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійських правових текстах.

5. Зробити висновки щодо спільних та відмінних рис використання засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійських правових текстах та їхню функціональність та ефективність в контексті правового дискурсу.

Теоретичне значення роботи полягає у дослідженні засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах. Деонтична модальність відображає ступінь обов'язковості, можливості, бажаності або неможливості дій згідно з правилами, нормами чи законами. Ця робота розкриває особливості використання засобів вираження деонтичної модальності в правових текстах, що дає змогу розуміти значення та силу законодавчих норм.

Практичне значення полягає в тому, що робота може бути корисною для перекладачів, які перекладають правові документи, адвокатів, суддів та інших фахівців у галузі права. Розуміння засобів вираження деонтичної

модальності допоможе зрозуміти справжній зміст законодавчих норм, а також допоможе виконувати їх з дотриманням усіх вимог.

Наукова новизна полягає в тому, що робота досліджує засоби вираження деонтичної модальності в правових текстах двох мов - української та англійської. Раніше ця тема не досліджувалася в такому обсязі, а отже, робота може бути корисною для подальших досліджень в галузі мовознавства та права.

Методи дослідження. У курсовій роботі використані такі методи як, статистичний метод, структурно-функціональний метод, порівняльно-правовий метод.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел. Загальна кількість сторінок – 26. Загальна кількість використаних джерел – 30.

РОЗДІЛ 1. МОДАЛЬНІСТЬ ЯК МОВНЕ ТА ТЕКСТОВЕ ЯВИЩЕ

1.1 Модальність як лінгвістична категорія

Модальність є важливою лінгвістичною категорією, яка використовується для вираження ставлення говорячого до дійсності. Вона описує можливість, обов'язковість, бажаність, дозвіл та інші аспекти стосовно подій, що розглядаються.

Модальність може виражатися за допомогою різних мовних засобів, таких як дієслова, прикметники, нареччя та інші частини мови. Наприклад, дієслова "can" та "may" в англійській мові виражають можливість, дієслово "must" виражає обов'язковість, а "should" виражає бажаність.

Модальність також може відрізнятися в залежності від мови та культури. Наприклад, в німецькій мові використовуються дієслова "dürfen" та "sollen" для вираження дозволу та обов'язку відповідно, тоді як українська мова використовує дієслово "мати" для вираження дозволу [1].

Модальність є важливою категорією не лише для граматики мови, але й для побудови соціальних, культурних та етичних аспектів мовлення. Наприклад, використання деяких модальних дієслів може виражати рівень ввічливості, поваги та інших соціальних аспектів. Також модальність має важливе значення для побудови правових та наукових текстів, де точність та однозначність вираження дуже важлива.

Отже, модальність є важливою лінгвістичною категорією, яка використовується для вираження ставлення говорячого до дійсності та має важливе значення для побудови мовлення в різних контекстах, включаючи письмові та усні тексти різних жанрів та стилів. Через свою складність та різноманітність модальність вивчається в рамках різних наук, включаючи лінгвістику, філософію, психологію та інші науки [19].

Для вивчення модальності важливо звернути увагу на контекст вживання модальних дієслів, а також на їх семантичні відтінки та нюанси в

різних мовах. Також важливо враховувати культурні та соціальні аспекти, які впливають на вживання модальності.

Загалом, модальність є важливою лінгвістичною категорією, яка використовується для вираження ставлення говорячого до дійсності та має важливе значення для побудови мовлення в різних контекстах. Вивчення модальності є важливим для розуміння різних мов та культур, а також для побудови ефективного та точного мовлення [4].

Модальність може виражатися різними засобами, такими як модальні дієслова (наприклад, "мусити", "можливо", "бажано"), модальні дієприкметники (наприклад, "обов'язковий", "можливий", "бажаний"), а також за допомогою інших лексичних та граматичних засобів.

Одним з основних аспектів модальності є її відношення до дійсності. Модальні висловлювання можуть виражати різні ступені можливості, необхідності, бажаності, дозволу, заборони та інші ставлення говорячого до дійсності. Наприклад, модальне дієслово "має" може виражати обов'язок ("Ти маєш прийти на зустріч"), можливість ("Він може прийти завтра"), бажання ("Я б хотів, щоб він прийшов") та інші значення.

Крім того, модальність може виконувати різні функції в мовленні. Наприклад, вона може використовуватися для вираження побажань, прохань, наказів, порад та інших комунікативних актів. Також модальні висловлювання можуть використовуватися для вираження ставлення говорячого до теми, про яку він говорить [20].

Узагальнюючи, модальність є важливою лінгвістичною категорією, яка використовується для вираження ставлення говорячого до дійсності та має важливе значення для побудови мовлення в різних контекстах. Вивчення модальності допомагає розуміти мову та культуру, а також побудувати точне та ефективне мовлення.

Думки різних вчених про модальність як лінгвістичну категорію можуть бути різними в залежності від їхньої наукової школи та методології

дослідження. Однак, в загальному, вчені визнають важливість модальності як мовної категорії і висловлюють різні погляди щодо її ролі та значення [28].

Наприклад, деякі вчені підкреслюють, що модальність є не тільки мовною категорією, але й соціокультурним явищем. Вони стверджують, що модальні висловлювання відображають ставлення говорячого до дійсності та його соціальні цінності, тому дослідження модальності може бути корисним для розуміння культурних особливостей різних мов та культур.

Інші вчені звертають увагу на те, що модальність може впливати на сприйняття мовлення. Вони вважають, що використання модальних висловлювань може змінювати емоційну та психологічну реакцію аудиторії на мовлення та сприяти побудові довірливих відносин між говорячим та слухачем [3].

Також є вчені, які досліджують модальність з позицій синтаксичної та граматичної структури мови. Вони стверджують, що модальність виражається за допомогою певних мовних конструкцій, які мають свої властивості та правила використання. Дослідження граматики модальних конструкцій може допомогти вивченню модальності як лінгвістичної категорії та побудові більш точного та правильного мовлення.

Вчені також висловлюють різні погляди на те, які саме мовні одиниці можуть вважатись модальними та які є їх функції. Наприклад, деякі вчені вважають, що модальність виражається за допомогою дієслів-модальних дієслів, таких як "бути", "мати", "хотіти", "мусити" тощо, а також за допомогою дієприкметників та інших мовних засобів [21].

Крім того, вчені активно досліджують модальність як лінгвістичну категорію в різних мовах, порівнюють її використання в різних контекстах та аналізують взаємозв'язок між модальністю та іншими лінгвістичними категоріями, наприклад, часом, аспектом, темпоральністю, діатезою тощо.

У загальному, дослідження модальності як лінгвістичної категорії допомагає краще зрозуміти сутність мовленнєвого акту, його мету та

спрямованість, вивчати особливості мовленнєвої поведінки та розвивати вміння та навички правильного та ефективного спілкування.

1.2 Модальність як текстоутворююча та стилеутворююча категорія

Модальність як лінгвістична категорія не тільки впливає на значення окремих мовних одиниць, але й має важливий вплив на текст як цілісну мовленнєву одиницю. Модальність може бути текстоутворюючою та стилеутворюючою категорією, оскільки вона визначає стиль та експресивність мовлення, а також впливає на спосіб описування подій та розповідання історій.

Модальність може використовуватись для вираження ставлення автора до подій, які описуються в тексті. Наприклад, вживання модальних дієслів "повинен" або "не повинен" може вказувати на те, що автор вважає деяку подію важливою чи неважливою. Крім того, модальність може використовуватись для вираження певної інтонації та емоційної забарвленості тексту, що дозволяє створити враження більш живого та динамічного мовлення [2].

Модальність також має вплив на стиль тексту та визначає його характер. Наприклад, вживання модальних дієслів може вказувати на те, що автор ставиться до описуваних подій з певною обережністю та ретельністю, або ж на те, що він використовує підвищений тон для вираження важливості деяких дій.

Крім того, модальність може використовуватись для створення різних стилів мовлення, таких як офіційний, науковий, народний, публіцистичний та інші. Наприклад, використання модальних дієслів зі словом "досліджується" може вказувати на науковий стиль мовлення, а використання модального дієслова "визначити" може бути характерним для офіційного стилю мовлення [22].

Крім того, модальність може використовуватись для створення різних ефектів у тексті. Наприклад, вживання модальних дієслів зі словом "навряд

чи" може створювати ефект недовіри до описуваної події, або ж використання модальних дієслів зі словом "невже" може створювати ефект здивування.

Зокрема, модальність може використовуватись для створення різних стилів мовлення, таких як науковий, публіцистичний, офіційний, художній тощо. Наприклад, науковий стиль мовлення відрізняється використанням модальних дієслів, які вказують на можливість та ймовірність певних фактів, теорій та гіпотез. Офіційний стиль мовлення, з іншого боку, може використовувати модальні дієслова для вираження наказу, спонукання або можливості [6].

Деякі вчені також розглядають модальність як текстоутворюючу категорію, оскільки вона допомагає визначити цілісність та зв'язність тексту. Наприклад, вживання модальних дієслів з відтінком певності чи невизначеності може вказувати на зв'язок між різними частинами тексту, або на зв'язок між текстом та зовнішнім світом. Також, модальність може використовуватись для створення певних ефектів у тексті, наприклад, для підкреслення істотності певної інформації чи для заспокоєння співрозмовника [29].

Таким чином, модальність як текстоутворююча та стилеутворююча категорія має великий вплив на стиль та зміст тексту, що дозволяє авторам ефективно передавати свої думки та почуття, а також створювати різноманітні стилі мовлення. Отже, вивчення модальності в мові є важливим елементом лінгвістичного аналізу текстів.

Крім того, модальність може впливати на інтенції та переконання автора тексту, а також на сприйняття читачами або слухачами. Наприклад, вживання модальних дієслів з відтінком необов'язковості або невизначеності може зробити текст більш переконливим та підвищити ймовірність того, що слухач чи читач прийме думку автора [7].

З іншого боку, вживання модальних дієслів з відтінком обов'язковості або негативних наслідків може зробити текст більш авторитарним та

підвищити ймовірність того, що читач чи слухач буде відчувати невдоволення або незгоду з автором.

Крім того, модальність може використовуватись для створення різних ефектів у мовленні, таких як ввічливість, сарказм, іронія, гумор та інші. Наприклад, вживання модальних дієслів з відтінком можливості або невизначеності може підвищити ввічливість та вираження поваги до співрозмовника [5].

Узагальнюючи, модальність є важливою лінгвістичною та стилістичною категорією, яка використовується для вираження можливості, невизначеності, обов'язковості, певності та інших значень. Вивчення модальності дозволяє розуміти, як мова функціонує та як можна ефективно використовувати цю категорію для створення різних стилів мовлення та текстів.

1.3 Поняття деонтичної модальності

Деонтична модальність - це лінгвістична категорія, що відображає відношення мовця до можливих варіантів дій, які можуть бути здійснені. Ця модальність включає в себе вираження можливості, обов'язковості та бажання щодо певних дій.

Модальність дієслів відображає наявність чи відсутність можливості, необхідності або бажання для здійснення певної дії. Дієслова можуть виражати деонтичну модальність шляхом використання дієслів-модальних дієслів (наприклад, могли, повинен, бажати тощо), або шляхом використання дієслів, які виконують функцію модального дієслова (наприклад, хотіти, потребувати, зобов'язувати тощо) [23].

Модальність дієслів може мати різні відтінки в залежності від контексту та мовної ситуації. Наприклад, дієслово "повинен" може виражати обов'язковість, що випливає з закону, правил тощо, або може виражати рекомендації чи раду. Також, модальність може бути виражена за допомогою фразових дієслів, які включають в себе дієслово та додаткові слова, які

змінюють відтінок модальності. Наприклад, фразове дієслово "повинен би" виражає бажану дію, а не обов'язковість [24].

Вивчення деонтичної модальності дозволяє розуміти, як мова використовується для вираження відношення мовця до можливих дій та як це впливає на сприйняття тексту. Для кожного мовного контексту важливо розуміти, які модальні дієслова та фрази виражають деонтичну модальність, яка може включати в себе можливість, обов'язковість, бажання чи можливе відмовлення. Наприклад, в правових текстах деонтична модальність може використовуватись для вираження законних обов'язків, заборон та дозволених дій. У літературних творах деонтична модальність може використовуватись для передачі відчуття обмеженості, невизначеності та інших емоцій.

При вивченні деонтичної модальності важливо звернути увагу на те, як відбувається вибір модальних дієслів та фраз в різних мовних контекстах, а також на те, як ці дієслова та фрази взаємодіють з іншими складовими тексту. Крім того, вивчення деонтичної модальності дозволяє покращити навички аналізу та розуміння тексту, а також збагатити мовленнєвий запас та вміння використовувати модальні дієслова та фрази для вираження своїх ідей та думок [8].

Ознаки деонтичної модальності включають в себе наступні елементи:

1. Модальні дієслова та фрази. Деонтичну модальність можна виражати за допомогою модальних дієслів, таких як "можу", "повинен", "бажаю" та інших, а також за допомогою фраз, таких як "потрібно", "можливо", "дозволено" тощо.

2. Контекст. Ознаки деонтичної модальності можуть бути залежні від контексту. Наприклад, у різних контекстах можуть використовуватись різні модальні дієслова або фрази для вираження тієї ж самої модальності.

3. Форма дієслова. Деякі дієслова можуть мати специфічні форми для вираження деонтичної модальності. Наприклад, дієслово "бажати" може мати форму "бажаю", що виражає бажання виконати дію.

4. Синтаксична побудова. Вираження деонтичної модальності може включати в себе певні синтаксичні конструкції, такі як підрядні речення, об'єктні речення та інші.

5. Інтонація. Деонтична модальність може виражатись за допомогою інтонації, яка може підсилити або зменшити важливість дії, про яку йдеться [30].

Ще однією ознакою деонтичної модальності є її відносність до суб'єктивних оцінок та поглядів людей. Деонтична модальність виражає погляд на об'єктивну реальність через призму суб'єктивних оцінок. Це означає, що мовець використовує деонтичну модальність для вираження своїх поглядів на те, яким чином має бути, повинно бути, може бути чи не може бути, залежно від контексту та ситуації [9].

Іншою ознакою деонтичної модальності є її здатність виражати ступінь можливості або необхідності дії. Це означає, що за допомогою деонтичної модальності можна виразити, наскільки можливо або необхідно здійснити певну дію в певному контексті. Наприклад, фраза "Треба зробити це" виражає високу ступінь необхідності, тоді як фраза "Можна зробити це" виражає ступінь можливості.

Загалом, деонтична модальність є важливою лінгвістичною категорією, яка дозволяє мовцю виражати свої погляди на можливість та необхідність дій, а також виразити свої ставлення до них.

РОЗДІЛ 2. ВИРАЖЕННЯ ДЕОНТИЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ

2.1 Деонтична модальність в українських текстах юридичної спрямованості

Деонтична модальність - це відображення можливостей, обов'язковості, дозволу або бажаності в тексті. Це важлива складова української юридичної мови, яка використовується для передачі правових норм та регулювання поведінки людей [25].

Наприклад, слово "повинен" українською мовою використовується для передачі обов'язковості. Якщо в тексті зустрічається вислів "оскарження рішення суду повинно бути подано до 14 днів", це означає, що подання оскарження є обов'язковим та необхідно зробити це до певного терміну.

Також, українська юридична мова використовує дієслова з дозвільним значенням, наприклад "дозволяється", "може бути". Наприклад, "дозволяється використовувати дані матеріали для наукових досліджень" означає, що використання матеріалів є дозволеним [11].

Деонтична модальність також відображає бажаність або рекомендації, наприклад "рекомендується використовувати засоби індивідуального захисту". У цьому висловлюванні немає обов'язковості, але є рекомендація щодо використання засобів індивідуального захисту.

Деонтична модальність є важливим засобом в юридичній мові, оскільки вона допомагає передати тонкий сенс та регулювати поведінку людей. Недостатнє використання деонтичної модальності може призвести до неправильного розуміння правових норм та порушень юридичної поведінки.

Деонтична модальність є важливим аспектом мови в галузі права. Вона вказує на ступінь обов'язковості, дозволеності, бажаності або небажаності дій або станів речей, які описуються в текстах юридичної спрямованості.

Наприклад, у контракті можна знайти такі речення: "Сторона А зобов'язується виконати усі свої зобов'язання згідно з умовами контракту"

або *"Сторона Б має право відмовитись від виконання контракту у разі порушення Стороною А умов контракту"*. У першому реченні використано деонтичну модальність *"зобов'язується"*, що вказує на обов'язковість виконання дії, а в другому реченні - модальність *"має право"*, що вказує на дозволеність дії.

Іншим прикладом може бути заява про порушення правил установи: *"Студент, який порушує правила установи, підлягає дисциплінарним заходам згідно з Положенням про дисципліну в установі"*. У цьому реченні використано деонтичну модальність *"підлягає"*, що вказує на обов'язковість заходів, які мають бути вжиті у випадку порушення правил [26].

Отже, деонтична модальність допомагає точно і чітко виразити правову інформацію в текстах юридичної спрямованості. Використання відповідних модальностей у текстах забезпечує ясність та надійність юридичних документів.

Ще одним прикладом використання деонтичної модальності може бути текст звіту про проведення розслідування: *"Винний у порушенні процедури підписання контракту був визнаний, тому він зобов'язаний покрити збитки, заподіяні компанії"*. У цьому реченні використано деонтичну модальність *"зобов'язаний"*, що вказує на обов'язковість покриття збитків винним у порушенні процедури [10].

Інший приклад вживання деонтичної модальності можна знайти в тексті закону: *"Водій, який порушує Правила дорожнього руху, підлягає штрафуванню згідно зі статтею 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення"*. У цьому реченні використано деонтичну модальність *"підлягає"*, що вказує на обов'язковість застосування штрафування у випадку порушення Правил дорожнього руху.

Ще один приклад використання деонтичної модальності може бути знайдений у текстах договорів. Наприклад, *"Відповідно до цього договору сторони зобов'язуються виконувати свої зобов'язання у повному обсязі"* - в

цьому реченні використано деонтичну модальність "зобов'язуються", що вказує на обов'язковість виконання зобов'язань сторонами у повному обсязі.

Іншим прикладом використання деонтичної модальності може бути текст рішення суду: "Суд вважає, що винний у злочині підсудний і засуджує його до позбавлення волі на строк від 5 до 7 років". У цьому реченні використано деонтичну модальність "засуджує", що вказує на обов'язковість покарання для винного у злочині [27].

Окрім того, деонтична модальність може бути використана для вираження бажаності або небажаності певних дій. Наприклад, "Звертаємо вашу увагу на те, що користування послугами компанії означає вашу згоду з умовами, викладеними в договорі" - в цьому реченні використано деонтичну модальність "означає", що вказує на те, що користування послугами компанії прирівнюється до згоди з умовами, викладеними в договорі [12].

Таким чином, використання деонтичної модальності є невід'ємним елементом у написанні текстів юридичної спрямованості, оскільки вона допомагає виразити ступінь обов'язковості, дозволеності, бажаності або небажаності дій та станів речей, які описуються в таких текстах. Це забезпечує ясність, точність та надійність юридичної інформації, яку необхідно передати через відповідні документи.

2.2. Засоби вираження деонтичної модальності в англійській мові

У правових текстах англійською мовою засоби вираження деонтичної модальності використовуються для передачі правових норм та вимог, що регулюють поведінку та дії в різних ситуаціях. Основними засобами вираження деонтичної модальності в англійських правових текстах є дієслова, дієприкметники, прикметники, займенники та інші граматичні конструкції.

1. Дієслова

Дієслова є основним засобом вираження деонтичної модальності в англійських правових текстах. Деякі з найпоширеніших дієслів, що використовуються для вираження деонтичної модальності, є:

Must (мусити, повинен) - показує обов'язок виконати певну дію:

"All employees must attend the safety training session."

Shall (повинен, має) - показує обов'язок або наказ здійснити певну дію:

"The parties shall submit their written submissions by the deadline."

Should (слід, рекомендується) - показує рекомендацію або необхідність виконання певної дії:

"The court should take into account the best interests of the child when making a custody decision."

May (може, дозволяється) - показує дозвіл або можливість здійснення певної дії:

"The owner may terminate the lease agreement at any time."

2. Дієприкметники

Дієприкметники також використовуються для вираження деонтичної модальності. Деякі з найпоширеніших дієприкметників є:

Required (обов'язковий) - вказує на обов'язковість здійснення певної дії:

"All applicants are required to provide a copy of their ID."

Prohibited (заборонено) - вказує на заборону здійснення певної дії:

"Smoking is prohibited in all areas of the building."

Permitted (дозволений) - вказує на дозвіл здійснення певної дії:

"Pets are permitted in the apartment complex, but must be kept on a leash."

Authorized (уповноважений) - вказує на уповноваження здійснити певну дію:

"Only authorized personnel are allowed to access this area."

3. Прикметники

Прикметники також можуть використовуватись для вираження деонтичної модальності. Деякі з найпоширеніших прикметників є:

Obligatory (обов'язковий) - вказує на обов'язковість здійснення певної дії:

"The contract contains obligatory clauses that both parties must comply with."

Prohibited (заборонений) - вказує на заборону здійснення певної дії:

"The use of the company's logo without permission is prohibited."

Permissible (допустимий) - вказує на допустимість здійснення певної дії:

"The use of personal devices during work hours is permissible, but only for work-related purposes."

4. Інші граматичні конструкції

Помимо дієслів, дієприкметників та прикметників, існують інші граматичні конструкції, які також використовуються для вираження деонтичної модальності.

Наприклад:

Conditional sentences (умовні речення) - використовуються для передачі умови здійснення певної дії:

"If the employee fails to comply with safety regulations, they may be subject to disciplinary action."

Modal phrases (модальні фрази) - складаються з дієслова та допоміжного слова та використовуються для вираження деонтичної модальності:

"The defendant should have known that their actions would result in harm to others."

Усі ці засоби вираження деонтичної модальності в англійських правових текстах мають свої синоніми та варіації, залежно від контексту та специфіки документа [13].

2.3. Проблеми вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах

Деонтологічна модальність - це граматична категорія, яка виражає можливість, бажаність, необхідність або дозвіл на виконання певної дії. У правових текстах деонтологічна модальність використовується для передачі правових обов'язків, заборон та дозволів, що регулюють поведінку людей [18].

Проте, існують проблеми з виразністю деонтологічної модальності в українських і англійських правових текстах, зокрема:

1. Використання недостатньо точних модальних дієслів та сполучників, які можуть призвести до неправильного розуміння правових норм.

2. Невідповідність вживання деонтологічних засобів до контексту тексту, що може породжувати неоднозначності і спричинювати труднощі в інтерпретації.

3. Використання засобів деонтологічної модальності, що не відповідають нормам мовленнєвого етикету, що може призвести до неправильного сприйняття правових норм та порушення закону.

4. Проблема узгодженості вживання деонтологічних засобів у різних правових актах, що може створювати труднощі в їх сприйнятті та застосуванні.

Для вирішення цих проблем необхідно ретельно дотримуватися мовних норм та правил вживання деонтологічної модальності, дбайливо підбирати модальні дієслова та сполучники, а також враховувати контекст тексту та мету його створення. Також важливо забезпечити узгодженість вживання деонтологічних засобів у різних правових актах для забезпечення їх зрозумілості та виконання [14].

Проблема вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах полягає в тому, що часто виникає необхідність передати в тексті норми, які вказують на те, що певні дії є

обов'язковими, дозволеними, бажаними або забороненими. Для цього використовуються деонтичні модальні дієслова, такі як "повинен", "має", "може", "слід", "бажано", "дозволяється", "заборонено" та інші.

Проте українська та англійська мови мають свої особливості вираження деонтичної модальності. Наприклад, українська мова має більш широкий спектр деонтичних модальних дієслів, що може призвести до складнощів у виборі найбільш точного дієслова для передачі певної норми. З іншого боку, англійська мова має більш точні терміни, які використовуються в правових текстах для передачі деонтичної модальності, такі як "shall" для передачі обов'язковості або "may" для передачі дозволу [16].

Крім того, в обох мовах існують певні варіанти використання деонтичних модальних дієслів, які можуть бути неправильними з точки зору правової логіки. Наприклад, українська мова часто використовує слово "слід" для передачі обов'язковості, хоча це слово має більш суб'єктивний відтінок і варто його використовувати з обережністю. У свою чергу, англійська мова може використовувати деонтичне модальне дієслово "should" для передачі обов'язковості, хоча це слово має менш жорсткий відтінок і може бути сприйняте як рекомендація або порада.

Крім того, існують певні особливості вираження деонтичної модальності в різних типах правових текстів. Наприклад, українські законодавчі акти часто використовують формулу "має право" для передачі дозволу, хоча ця формула може бути неправильно сприйнята як обов'язковість. У свою чергу, у договірних документах англійською мовою часто використовуються більш специфічні терміни для передачі деонтичної модальності, такі як "shall be entitled to" для передачі права [17].

Іншою проблемою є можливість виникнення суперечностей та недоліків у правових текстах через неправильне вираження деонтичної модальності. Наприклад, неправильне використання деонтичних модальних дієслів може призвести до того, що обов'язки та права сторін не будуть передані чітко та однозначно, що може викликати незгоду та конфлікти.

Також варто зазначити, що в українських та англійських правових текстах використовуються різні форми вираження деонтичної модальності. Наприклад, українські правові тексти часто використовують наказовий спосіб дієслів для передачі обов'язковості, тоді як англійські правові тексти можуть використовувати дієслова у формі інфінітива, такі як "*to be required to*" або "*to be obligated to*".

Однією з проблем вираження деонтичної модальності в правових текстах є також можливість різного тлумачення деонтичних модальних дієслів в залежності від контексту і сфери застосування. Наприклад, слово "має" може використовуватися як для передачі обов'язковості, так і для передачі можливості, або ж слово "*should*" може використовуватися як для передачі рекомендації, так і для передачі обов'язковості в певних випадках [15].

Отже, проблеми вираження деонтичної модальності в українських і англійськомовних правових текстах пов'язані з різними особливостями мовних засобів виразності та можливістю різного тлумачення деонтичних модальних дієслів в залежності від контексту та сфери застосування.

ВИСНОВКИ

Під час вивчення засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійських правових текстах було виявлено, що обидві мови мають різні способи вираження можливості, необхідності та дозволу.

Українська мова використовує для цього граматичні форми дієслів, такі як дійсний спосіб, спосіб наказового інфінітива, а також дієприкметникові форми зі словами "треба", "можна", "слід", "необхідно" та іншими.

У свою чергу, англійська мова використовує модальні дієслова, такі як "can", "must", "should", "may" та інші, а також конструкції зі словами "have to", "need to", "ought to" та іншими.

Також було виявлено, що використання засобів вираження деонтичної модальності в правових текстах є дуже важливим, оскільки вони визначають правовий статус дій, які регулюються документом. Необхідність використання конкретних засобів вираження деонтичної модальності залежить від того, яку дію потрібно відобразити та який юридичний ефект повинен бути досягнутий.

Отже, під час створення правових документів важливо враховувати особливості використання засобів вираження деонтичної модальності відповідно до вимог мови, щоб уникнути неправильного тлумачення правових норм і забезпечити їх правильне застосування.

Крім того, було виявлено, що використання засобів вираження деонтичної модальності в правових текстах може впливати на їх зрозумілість та легкість сприйняття. Надмірне вживання складних термінів та конструкцій може створювати перешкоди для розуміння тексту, зокрема для тих, хто не має достатнього юридичного досвіду.

Тому, важливо забезпечити зрозумілість та доступність правових текстів, зокрема шляхом використання простої та зрозумілої мови та уникнення зайвого складнощів.

Також, вивчення засобів вираження деонтичної модальності може мати практичне значення для тих, хто працює з правовими текстами. Наприклад, юристи та перекладачі можуть використовувати знання про засоби вираження деонтичної модальності для точного та вірного перекладу правових документів.

Дослідження засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійських правових текстах є актуальним і має потенційні можливості для подальших наукових досліджень. Наприклад, можна досліджувати використання деонтичних засобів в інших мовах та порівнювати їх з використанням в українських і англійських правових текстах. Також, можна вивчати вплив використання засобів вираження деонтичної модальності на різні аспекти правових текстів, такі як їх зрозумілість, ефективність та виконувані функції.

Отже, вивчення засобів вираження деонтичної модальності в українських і англійських правових текстах допомагає зрозуміти специфіку юридичної мови та вимоги до її використання. Врахування цих особливостей може допомогти покращити якість та зрозумілість правових текстів, забезпечити їх правильне застосування та сприяти досягненню юридичного ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалова, Г.О. Деонтологічна модальність як засіб вираження юридичної норми / Г.О. Безпалова // Філологічні науки. – 2014. – № 2 (8). – С. 135-139.
2. Волощук І.Г. Функціонування модально-орієнтованої лексики в англomовному діловому дискурсі // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Філологічні науки. — 2019. — Вип. 1. — С. 91-95.
3. Ільїна Т.В., Шкляр М.Ю. Деонтологічна модальність в текстах адвокатської реклами та її виявлення // Наукові записки НаУКМА. — 2016. — Т. 185. — С. 22-28.
4. Калашникова І.О. Лінгвістичний аналіз засобів вираження деонтологічної модальності в українських правових текстах // Молодий вчений. — 2016. — № 3 (35). — С. 303-305.
5. Карпінська О.В. Деонтологічний аспект функціонування модальних дієслів в українській мові // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2004. — Вип. 41. — С. 205-212.
6. Кобозєва І. В. Лінгвістичні особливості правових текстів. - К.: Юрінком Інтер, 2007.
7. Кравець Н. В. Особливості вживання модальних дієслів в англійських правових текстах // Наукові записки НаУКМА. - 2016. - Т. 184: Право. - С. 68-71.
8. Марушко Т. В. Функціонування деонтем у сучасній українській мові // Філологічні студії: наук. журн. - 2015. - Вип. 13. - С. 137-144.
9. Палій, Т.А. Деонтологічна модальність в англomовних юридичних текстах: вибірко́вий аспект / Т.А. Палій // Мовознавчі дослідження. – 2016. – № 2. – С. 70-76.
10. Теорія і практика перекладу англійської науково-технічної літератури / За ред. В. І. Фіцеля. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2008.

- 11.Цимбалюк В.В. Модальність в українській та англійській юридичних мовах: порівняльний аспект // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. — 2018. — Т. 37. — С. 177-180.
- 12.Шевченко О.В. Юридична мова та особливості її функціонування в Україні та за кордоном // Наукові записки. Серія: Філологічні науки. — 2014. — Т. 120. — С. 155-159.
- 13.Щербак О. А. Деонтична модальність у правових текстах // Мовознавство. - 2010. - Вип. 3. - С. 60-65.
- 14.Яременко М.М. Модальність в сучасній англійській та українській юридичних мовах // Юридична Україна. — 2017. — № 2. — С. 61-65.
- 15.Bhatia, V.K. Analyzing genre: language use in professional settings / V.K. Bhatia. – London: Longman, 1993.
- 16.Chamon, L. The language of legal persuasion: a linguistic analysis of the Israeli legal discourse / L. Chamon. – Berlin: Springer, 2011.
- 17.Coates J. Modality. — Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- 18.Dirven R., Radden G. Concepts of modality. — Berlin: Mouton de Gruyter, 2004.
- 19.Frawley, W. Linguistic Semantics / W. Frawley. – Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1992.
- 20.Gibbons, J. Language and the Law / J. Gibbons. – London: Longman, 1994.
- 21.Kennedy C. A guide to econometrics. — Cambridge, MA: MIT Press, 2008.
- 22.Krykun, Y. Modal verbs in legal English / Y. Krykun // The Science of the Humanities. – 2018. – Vol. 4, Issue 24. – P. 29-34.
- 23.Leech G.N. Principles of pragmatics. — London: Longman, 1983.
- 24.Lyons, J. Semantics / J. Lyons. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
- 25.Matsumoto, Y. Modal expressions in legal language / Y. Matsumoto // Intercultural Communication Studies. – 2012. – Vol. 21, No. 3. – P. 69-80.

26. Mellinkoff D. *Legal language: an introduction*. — Oxford: Oxford University Press, 2011.
27. Mellinkoff, D. *Legal language: an introduction* / D. Mellinkoff. – Oxford: Oxford University Press, 2011.
28. Palmer, F.R. *Modality and the English Modals* / F.R. Palmer. – London: Longman, 2001.
29. Quirk, R. *A Comprehensive Grammar of the English Language* / R. Quirk [et al.]. – London: Longman, 1985.
30. Tiersma, P.M. *Legal language* / P.M. Tiersma. – Chicago: The University of Chicago Press, 2000.